

KARTLÄGGNING AV RISKER I POLISENS ARBETE

Några risker i polisens arbete samt arbetsmodeller för hur man kan minska eller eliminera dem

Milla Stark

05/2017

Resumé

Författare	Examen	
Milla Stark	Polis (YH)	
Publikationens namn	Offentlighetsgrad	
Kartläggning av risker i polisens arbete		
Handledare	Lärdomsprovets form	
Sebastian Stark	Vetenskapligt lärdomsprov	
Resumé		
<p>Den här undersökningen är avsedd främst för polisstuderande som ännu inte har gjort sin arbetspraktik. Undersökningen kan även vara till nytta för mer erfarna poliser. Syftet med undersökningen är att belysa vanliga risksituationer i polisens fältarbete och att ge förslag på arbetsmetoder för att undvika riskerna och minimera de eventuella dåliga följderna av riskerna. Att känna till riskerna är en betydande del av deras förebyggande. I undersökningen behandlas endast risker i fältarbetet.</p> <p>En del av riskanalysen inom polisorganisationen är att varje polis som har varit med om en olycka eller nära på-situation fyller i avvikelserapporter. Med hjälp av dem blir ledningen informerad om riskerna, och kan identifiera dem för att sedan kunna arbeta fram lösningar för att göra arbetet säkrare för poliser. Med hjälp av avvikelserapporter och intervjuer har jag identifierat olika risksituationer och gett förslag på arbetsmodeller.</p> <p>Riskerna som belyses i den här undersökningen är olika olyckor eller nära på-situationer som berör arbete, idrott på arbetstid, skolning samt körning av polisbil. Riskerna berör även polisens inställning. För varje risk som belyses i den här undersökningen har det getts förslag på olika arbetsmetoder för att minimera risken.</p>		
Sidantal	Månad och år då lärdomsprovet är granskat	Lärdomsprovets kod (OPS)
36 + 1 bilaga	Maj 2017	
Nyckelord		
Riskanalys, avvikelserapport, risksituationer, arbetsmodeller, arbetssäkerhet		

Tiivistelmä

Tekijä	Tutkinto	
Milla Stark	Poliisi (AMK)	
Julkaisun nimi	Julkaisuusaste	
Riskien tunnistaminen poliisin työssä		
Ohjaaja	Opinnäytetyön muoto	
Sebastian Stark	Tieteellinen opinnäytetyö	
Tiivistelmä		
<p>Tämä tutkimus on ensisijaisesti tarkoitettu poliisiopiskelijoille, jotka eivät vielä ole suorittaneet harjoittelujaksoa. Tutkimus voi myös olla hyödyksi kokeneemmille poliiseille. Tutkimuksen tarkoitus on korostaa tavallisia riskitilanteita poliisin kenttätyössä sekä ehdottaa työtapoja riskien välttämiseksi ja seurausten minimoimiseksi. Riskien tunteminen on olennainen osa niiden ennaltaehkäisyä. Tutkimuksessa käsitellään ainoastaan kenttätyön riskejä.</p> <p>Osa riskiarviointia poliisiorganisaatiossa on poikkeamatilanneraporttien täyttäminen riskitilanteissa olleiden poliisien osalta. Raporttien avulla poliisin johtavassa asemassa olevat henkilöt havainnoivat riskit ja voivat etsiä ratkaisuja työturvallisuuden kehittämiseksi. Poikkeamatilanneraporttien ja haastattelujen avulla olen tunnistanut riskitilanteita ja tehnyt ehdotuksia työtapoihin.</p> <p>Riskit, jotka korostuvat tässä tutkimuksessa, ovat erilaiset onnettomuustilanteet tai läheltä piti -tilanteet liittyen työntekoon, työpaikkaliikuntaan ja koulutukseen sekä poliisiautolla ajamiseen ja poliisien asenteseen. Kaikkiin tässä tutkimuksessa käsiteltäviin riskeihin on ehdotettu erilaisia työtapoja riskien minimoimiseksi.</p>		
Sivumäärä	Tarkastuskuukausi ja vuosi	Opinnäytetyökoodi (OPS)
36 + 1 liite	Toukokuu 2017	
Avainsanat		
Riskianalyysi, poikkeamatilanneraportti, riskitilanne, työmalli, työturvallisuus		

Innehåll

1 Inledning	1
1.1 Syfte	2
1.2 Tidigare forskning och bakgrundsmaterial	2
1.3 Material och metod	3
1.4 Undersökningens etiska aspekter	5
1.5 En teoriutvecklande undersökning.....	5
2 Att analysera och kontrollera risker	6
2.1 Kontroll av risker	7
2.2 Klassificering av riskerna.....	8
2.3 Att svara på riskerna.....	9
2.4 Den dagliga utvärderingen av risker i polisens arbete	10
3 Avvikelse rapporter.....	11
3.1 De olika avvikelse rapporteringsblanketterna.....	12
3.2 Problem med avvikelse rapporteringen.....	13
4 Några risksituationer i polisens arbete, baserat på Österbottens polisinrättnings avvikelse rapporter 2016.....	14
4.1 Olyckor vid fasttagnings- eller brottningsituationer med kunder.....	15
4.2 Olyckor i maktmedelsutbildning eller annan fysisk utbildning	16
4.3 Olyckor i samband med idrott under arbetstid.....	16
4.4 Olyckor vid halka eller då man snubblar	16
5 Risksituationer enligt informanterna.....	16
5.1 Att köra polisbil sömnig.....	17
5.2 Att rycka ut på uppdrag med fel inställning.....	17
5.3 Situationer där polisen står eller rör sig till fots ute i trafiken	18
5.4 Hem-alarm.....	19
6 Informanternas förslag på arbetsmodeller för att undvika risksituationerna	19

6.1 Olyckor vid fasttagnings- eller brottningsituationer med kunder.....	20
6.2 Olyckor i maktmedelsutbildning eller annan fysisk utbildning	23
6.3 Olyckor i samband med idrott under arbetstid.....	26
6.4 Olyckor vid halka eller då man snubblar	27
6.5 Att köra polisbil sömnig.....	28
6.6 Att rycka ut på uppdrag med fel inställning.....	28
6.7 Situationer där polisen står eller rör sig till fots i trafiken	29
6.8 Hem-alarm.....	30
7 Slutsatser	30
8 Sammanfattning och slutdiskussion.....	34

Begrepp

Till följande listar jag upp centrala begrepp som jag har använt i denna undersökning och som kan vara obekanta för den utomstående läsaren utan polisbakgrund.

- En *fältchef* är den polis som leder arbetsgruppen på fältet och tar olika beslut. Om något är oklart, är det fältchefen som tar beslutet om hur uppgiften ska skötas.
- *Flerpatrullsverksamhet* innebär att ett uppdrag är krävande till den grad att det behöver vara flera än en patrull med för att sköta det.
- *Situations-etta* är den person som leder flerpatrullsverksamheten. Denna person delar ut uppgifter åt varje patrull och polis under ett visst uppdrag.
- *VATI-polis* är en polis med specialutbildning och specialutrustning för extra krävande situationer. Deras uppgift är att förbereda sig för att trygga polisens verksamhet vid uppdrag som kräver en uppsättning av specialutbildade eller -utrustade som lämpar sig för gruppverksamhet (Sinetti, 2017).
- *TEPO-polis* är en polis som är specialutbildad i sprängämnen och –verktyg.
- *Taktisk förhandlare* är en polis med specialutbildning i att förhandla, och används exempelvis vid tillfällen då man försöker övertala någon att inte begå självmord.
- *Risk* betyder en skadlig händelses trolighet och allvarlighet (Kovanen, 2014).
- *Fara* är en gärning eller en omständighet som kan orsaka en skadlig händelse (Kovanen, 2014).
- *Säkerhet* betyder ett systems status, där dithörande risker är acceptabla (Kovanen, 2014).
- *Utvärdering av risk* är en process där man utvärderar risker som orsakar fara för arbetarnas hälsa och säkerhet på en arbetsplats (Kovanen, 2014).
- *Analysering av risk* är en del av utvärderingen av risker. Analyseringen är uppbyggd av gränsdragning, igenkänning och bedömning av storheten på riskerna (Kovanen, 2014).
- *Kontroll av risker* är en noggrann analys av saker som kan gå fel i verksamheten (Santalahti, 2014).

1 Inledning

I polisens arbete finns det vissa risker eller faror som inte går att undvika. Genom att känna till riskerna finns det däremot en möjlighet att minska risken för eventuella dåliga följder och skador som kan uppstå. Att kunna känna till och identifiera riskerna i en viss situation bidrar till att man kan handla så arbets säkert som möjligt då risk- eller farosituationen inträffar.

Arbets säkerhetstänkande är alltid ett aktuellt ämne inom polisen. Det är viktigt att poliser både för sin egen skull och för sin medarbetares skull tänker på arbets säkerheten i alla uppdrag. Det är inte endast i de mer krävande uppdragen med till exempel vapen eller farliga personer inblandade som polisen måste tänka på arbets säkerheten. Även i den dagliga verksamheten, så som vid trafikövervakning, sker olyckor.

Jag blev intresserad av det här ämnet eftersom jag under min fältpraktik fick varierande order och förslag på hur jag ska agera arbets säkert i olika situationer. Vissa av dessa arbets modeller som mina kollegor har lärt mig har inte framkommit i utbildningen på Polisyrkeshögskolan, och är alltså så kallad ”tyst kunskap” som finns bland poliserna inom organisationen. Jag märkte att kollegorna lärde mig mycket om arbets säkerhetstänkande genom att berätta om riskerna som finns i arbetet och att ge råd för hur man kan handla för att undvika olyckor. Det skulle vara bra för polisstuderande att lära sig sådana här arbets modeller eller -metoder redan före praktiken och före man kommer ut i fältpolisverksamheten. Att känna till de huvudsakliga riskerna skulle bidra till att en praktikant, och såklart även alla andra poliser, kan handla säkrare i arbetet.

Målgruppen för den här undersökningen är främst polisstuderande som inte ännu har gjort sin arbets praktik. Det är även möjligt att mer erfarna poliser kan ha nytta av att läsa det färdiga examensarbetet, i och med att det sätt som riskerna analyseras på inom polisorganisationen inte nödvändigtvis känns till av alla poliser. En annan orsak till varför den här undersökningen kan vara till nytta för mer erfarna poliser är att man ofta har en permanent patrullkamrat, och alla poliser och patruller har sina egna arbets sätt. Det här kan leda till att vissa bra förslag på arbets sätt inte känns till av alla på arbets platsen.

1.1 Syfte

Syftet med den här undersökningen är att belysa de situationer i vilka polisen ofta råkar ut för olyckor eller där det finns stora risker för att en olycka kan ske. Detta gör jag för att kunna belysa modeller för hur polisen kan agera i dessa risksituationer för att undvika olyckor eller göra arbetet säkrare. Genom min undersökning vill jag även få fram hur man i den dagliga verksamheten kan identifiera dessa risker som är viktiga att känna till. Jag kommer att avgränsa mig till fältpolisers verksamhet eftersom undersökningen blir för omfattande om jag tar hela polisorganisationen i beaktande.

Frågor som jag önskar att få svar på med den här undersökningen är:

1. Vilka är de huvudsakliga risksituationerna i polisens arbete? Det vill säga, i vilka situationer sker det ofta olyckor?
2. Vilka arbetsmetoder eller åtgärder upplever fältpoliser att är den mest fungerande i dessa risksituationer?

1.2 Tidigare forskning och bakgrundsmaterial

För den här undersökningen har jag bekantat mig med och använt material som hittas på polisens intranät Sinetti (Polisen, 2017). Där finns presentationer som har använts till undervisning för poliser. De presentationer som jag har använt är *Työsuojeluriskit, kokonaisvaltainen riskienhallinta ja riskienhallinnan työkalut*¹ (Kari Santalahti, 2014) och *Työsuojelun riskien arviointi*² (Marko Kovanen, 2014). Dessa berör sätt på hur man kan analysera risker. På Sinetti hittar man även förordningen *Työsuojelun riskienarviointi poliisihallinnossa vuonna 2015*³ (Salla Lepistö, 2015) och Polisstyrelsens anvisning *Poikkeamatilanneraportointi – työkalun käyttöohje*⁴ (2011), som jag har använt i min undersökning. Jag har även bekantat mig med Vesa Toivanens pro gradu-avhandling *Poliisin poikkeamatilannejärjestelmän läheltä piti-tilanteiden kolme näkökulmaa*⁵ (2014). Slutligen har jag använt mig av rapporten *Työsuojelun toimintakertomus 2016*⁶ (Carita Ylipelkonen, 2017).

¹ Arbetarskyddsrisiker, riksomfattande kontroll av risker och dess verktyg (Min översättning.)

² Arbetarskyddets utvärdering av risker (Min översättning.)

³ Arbetarskyddets utvärdering av risker i Polisstyrelsen år 2015 (Min översättning.)

⁴ Avvikelseberättelser – verktygets bruksanvisning (Min översättning.)

⁵ Tre synvinklar av polisens avvikelseberättelserssystem angående nära på-situationer (Min översättning.)

⁶ Arbetarskyddets verksamhetsberättelse 2016 (Min översättning.)

Genom forskningstillstånd har jag fått bekanta mig med Österbottens polisinrättnings avvikelserrapporter från 2016. Kort beskrivet är avvikelserapporter blanketter som borde fyllas i av poliser varje gång som de har varit med om en olycka, nära på-situation eller en annars avvikande situation. De här rapporterna är sekretessbelagda, men genom ett skrivet avtal har jag fått tillgång att läsa delar av dem.

1.3 Material och metod

För att kunna beskriva hur man får fram riskerna i polisens arbete har jag använt mig av materialet på polisens intranät Sinetti. Materialet berör analys av risker. Med hjälp av dem har jag bildat mig en helhetsbild i hur riskanalysen fungerar, hur man tar till åtgärder då man känner till riskerna och vem som ansvarar över vad då det gäller riskanalysering inom polisorganisationen i Finland.

Avvikelse rapporterna är ett sätt att få fram de här riskerna och dem ville jag använda för att få fram statistik på de vanligaste risksituationerna i polisens fältarbete. Jag har avgränsat mig till Österbottens polisinrättnings avvikelserapporter, och jag har endast använt dem som har skrivits 2016. Arbetet skulle ha blivit för omfattande om jag hade tagit hela Finlands polisorganisation i beaktande, och om jag skulle ha läst flera års rapporter. Eftersom jag har gjort den här begränsningen kan jag inte uttala mig om ifall de risksituationer som behandlas i den här undersökningen är de vanligast förekommande i hela landet. Jag kan endast uttala mig om läget i Österbottens polisinrättning.

Jag har utfört semistrukturerade intervjuer med sex poliser, som alla på något sätt har med polisens fältverksamhet att göra. Intervjuerna utfördes i mars 2017 och varje intervju räckte ungefär 30 minuter. Jag utgick ifrån åtta förberedda frågor, som jag ställde till varje polis jag intervjuade. Beroende på hur den intervjuade svarade ställde jag även tillägsfrågor och andra frågor som jag kom på under intervjun med de enskilda poliserna. Intervjufrågorna finns för påseende i bilaga 1.

De risksituationer som jag har valt att ta upp i den här undersökningen är för det första sådana som har skett flera gånger, baserat på avvikelserapporterna 2016 i Österbottens polisinrättning, och som uppenbarligen är ett problem eftersom de har skett ofta eller flera gånger. För det andra så har jag även valt några situationer som inte nödvändigtvis har

skett flera gånger enligt avvikelserapporterna, men som de jag har intervjuat anser att är en situation som ofta lett till olycka eller där det har funnits risk för olycka.

Genom de kvalitativa semistrukturerade intervjuerna jag utförde har jag fått svar på undersökningsfrågan vilken strategi som fältpoliser upplever att är den mest fungerande i dessa risksituationer. I intervjuerna presenterade jag de situationer som framkom ur avvikelserapporterna för de intervjuade, och frågade om de har några förslag på arbetsmodeller för att undvika de här situationerna. Jag ville även att de intervjuade gav förslag på arbetsmodeller eller andra råd gällande de risksituationer de själva lyfte fram, situationer som alltså inte framgick genom avvikelserapporterna.

Jag ville först och främst intervjua poliser som ofta är situations-ettor i flerpatrullsverksamhet eftersom de har mest erfarenhet och har bra helhetsbild gällande den dagliga verksamheten. Poliser som ofta är situations-ettor är fältchefer och VATI-poliser. I andra fall brukar arbetserfarenheten avgöra vem som väljs till situations-etta. Därav har jag även valt att intervjua poliser med många års erfarenhet inom polisen. Vidare ville jag intervjua en maktmedelsutbildare som lär ut hur man ska agera i situationer som har lett till brottnings eller fasttagning med målpersonen.

Tablå 1: En tabellarisk uppställning av de intervjuade i den här undersökningen

- Informant 1: äldre konstapel och VATI-polis med 12 års erfarenhet inom polisen. Intervjun utfördes 23.3.2017.
- Informant 2: äldre konstapel, hundförare och maktmedelsutbildare med 19 års erfarenhet inom polisen. Intervjun utfördes 26.3.2017.
- Informant 3: överkonstapel, fältchef, hundförare, TEPO-polis och maktmedelsutbildare med 28 års erfarenhet inom polisen. Intervjun utfördes 27.3.2017.
- Informant 4: överkonstapel, fältchef, hundförare och maktmedelsutbildare med 30 års erfarenhet inom polisen. Intervjun utfördes 27.3.2017.
- Informant 5: äldre konstapel och maktmedelsutbildare med 17 års erfarenhet inom polisen. Intervjun utfördes 27.3.2017.
- Informant 6: äldre konstapel, taktisk förhandlare och läroanstaltspolis med 17 års erfarenhet inom polisen. Intervjun utfördes 31.3.2017.

1.4 Undersökningens etiska aspekter

Eftersom avvikelserapporterna är sekretessbelagda har jag gått till väga så att Österbottens polisinsrättnings arbetarskyddschef Carita Ylipelkonen, som har hand om avvikelserapporterna i Österbottens polisinsrättning, har anonymiserat namnen och händelseplatser i dessa anmälningar så att jag har fått tillåtelse att läsa dem. Jag har alltså inte fått veta vem som har fyllt i anmälan, eller vilka personer rapporten handlar om. Jag har inte heller fått veta på vilken polisstation anmälan har fyllts i, endast att det är inom Österbottens polisinsrättning.

Ett krav för att jag ska få använda dessa sekretessbelagda rapporter är att den färdiga undersökningen har gått via Polisstyrelsen, som har gett forskningslov, för granskning angående klassificerings- och hanteringskrav innan det har fått publiceras. Ett annat krav är att jag måste försäkra mig om att ingen person kan kännas igen till exempel på grund av den lilla omkretsen som är mål för undersökningen, det vill säga Österbottens polisinsrättnings fältpolisers avvikelsehändelser.

För att även de poliser jag har intervjuat ska få vara anonyma, har jag valt att inte nämna deras namn. Jag har endast beskrivit vilka arbetsuppgifter de har inom polisen. Eftersom jag beskriver deras arbetsuppgifter kan det möjligtvis gå att ta reda på vem personen är som jag har intervjuat, med det här har jag berättat innan jag utförde intervjuerna. Alla poliserna gav tillåtelse att jag beskriver deras arbetsuppgifter.

1.5 En teoriutvecklande undersökning

Mitt arbete är en teoriutvecklande undersökning. Traditionellt sett är en teori ett system av antaganden eller satser som beskriver den del av verkligheten som är studieobjektet. (Patel & Davidson, 2003, s. 21–23.) Huvuddragen till undersökningen har jag fått via kvalitativa semistrukturerade intervjuer och genom att analysera avvikelserapporter.

Jag valde att utföra kvalitativa semistrukturerade intervjuer för att få så detaljrika och uttömmande svar som möjligt. Jag har gjort en kvalitativ innehållsanalys av det som framkommit i intervjuerna. Jag bearbetade svaren till helheter som gav en tydlig struktur i min undersökning.

En stödvetenskap till innehållsanalysen är hermeneutiken. Detta innebär tolkningslära. Hermeneutiken lyfter upp undersökaren själv som betydelseskapare, inte bara materialet. Hermeneutiken står för kvalitativa förståelse- och tolkningssystem. Förståelsen, de tankar, intryck och känslor och den kunskap som undersökaren har, är en tillgång och inte ett hinder för att tolka och förstå forskningsobjektet. (Patel & Davidson, 2003, s. 28–30.) Detta kallas för förståelsehorisont. Jag har fått vissa svar i intervjuerna, men för att få examensarbetet som jag själv vill ha det, har jag tolkat och valt ut svaren som är relevanta för mina frågeställningar i undersökningen.

Eftersom jag använde mig av avvikelserapporterna i min undersökning utförde jag även en kvantitativ bearbetning. Närmare specificerat fick jag fram deskriptiv statistik genom den här bearbetningen. Jag undersökte, på basen av Österbottens polisinskrivnings avvikelserapporter 2016, vilka risksituationer som är vanligast, och framställde en tabell i procentenheter per händelse, som presenteras närmare i tabell 1 i kapitel 4.

2 Att analysera och kontrollera risker

Enligt 10 § i arbetarskyddslagen (738/2002) är arbetsgivaren förpliktad att reda ut arbetets faror och risker. I vissa arbeten är det utmanande att eliminera varje risk och fara. Polisens arbete är ett exempel på detta. Polisen har en plikt att agera i vissa farliga situationer, även om risken för att något kommer att hända är stor.

Exempel på en sådan situation är skolskjutning där polisen tvingas gå in i en livsfarlig situation för att försöka stoppa gärningsmannen. Ett annat exempel är situationer då polisen säkrar andra myndigheters arbetssäkerhet, så kallad handräckning till annan myndighet. En handräckning kan vara transporter av mentalt sjuka personer till vårdcentralen. I dessa fall kan ambulanspersonalen uppleva att det är för farligt att på egen hand transportera personen.

I sådana här fall, där polisen har plikt att agera även om det inte är helt säkert att ingen eller inget kommer att skadas, är arbetsgivaren förpliktad att åtminstone analysera riskernas eller farornas betydelse för arbetarnas säkerhet och hälsa. (Arbetarskyddslagen 10 §.)

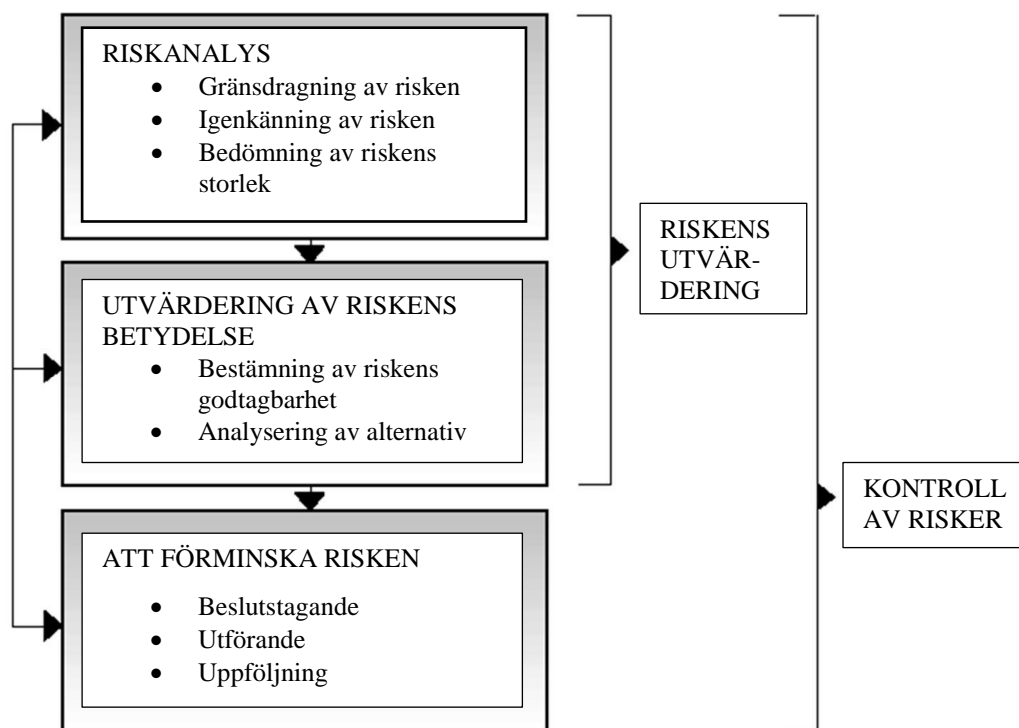
2.1 Kontroll av risker

Kontroll av risker innebär en process där organisationen strävar efter att kontrollera och förhindra hot som kan äventyra uppnåendet av målsättningar. Kontroll av risker är som effektivast då den är integrerad som en del av ledningen och uppbyggt i enheternas verksamhet. Processen är en definition av ledningen, och på varje persons ansvar i verksamhetsbilden. (Santalahti, 2014.)

Santalahti (2014) menar att då man känner till riskerna kan man även förhindra dem. Det betyder att man har kontroll över riskerna. Man kan säga att polisens målsättning är att på ett så tryggt sätt som möjligt utföra uppdragen i arbetet. Då den här kontrollen eller kunskapen om riskerna är integrerad i verksamheten, har poliserna fått utbildning eller åtminstone blivit informerade om riskerna som finns i arbetet. I praktiken sker det här genom att då någon upptäcker en ”ny risk”, är det personens plikt att meddela om det till sin förman, som i sin tur meddelar vidare till sin förman. I slutändan ska Polisstyrelsen gå ut med den här informationen om risken åt hela Finlands polisorganisation. (Santalahti, 2014.)

Som framgår i figur 1 nedan, gör man först en riskanalys då man ska få riskerna och farorna i arbetet under kontroll. Till riskanalysen hör gränsdragningen för vad som är en risk eller fara, deras igenkänning, och bedömning av deras storhet, det vill säga uppskattning. (Kovanen, 2014.)

Då man har analyserat risken eller faran går man vidare med att utvärdera dess betydelse. Till denna utvärdering hör bestämning av riskens eller farans godtagbarhet och analysering av alternativ. Dessa två steg, alltså riskanalys och utvärdering av riskens betydelse, utgör helheten för riskens utvärdering. Nästa steg, för att få riskerna och farorna i arbetet under kontroll, är att minska dem. Detta sker genom beslutstagande, utförande och uppföljning. (Kovanen, 2014.)

Figur 1 Förklarande bild över kontroll av risker. (Kovanen, 2014)

2.2 Klassificering av riskerna

När arbetsplatsens faror är identifierade, bedömer man riskerna som härrör från dem. Då man definierar storleken på risken ska man beakta händelsens skadliga följder och sannolikheten för att de förverkligas. (Kovanen, 2014.)

Risken eller faran ska klassificeras. Den kan vara *meningslös*, och behöver då inga åtgärder eller bokföring. Risken eller faran kan vara *låg*, vilket betyder att inga förebyggande åtgärder behövs, men man behöver åtminstone överväga bättre lösningar eller förbättringar med tanke på omkostnaden. Låg risk eller fara kräver ändå uppföljning. Med denna process kan man garantera att risken hålls under kontroll. (Kovanen, 2014.) Ett exempel på en låg risk är om polisbilens dörrlås hakar upp sig en gång. Får man ändå upp dörren, behövs inte låset nödvändigtvis bytas ut. Det krävs ändå en uppföljning, för om det börjar upprepas behöver låset bytas ut.

Vidare kan risken eller faran vara *måttlig*. Vid dessa tillfällen är man tvungen att vidta åtgärder för att förminska risken eller faran, men förebyggandets kostnader måste dimensioneras och begränsas noga. Åtgärderna ska realiseras inom den bestämda tiden för

åtgärderna. (Kovanen, 2014.) Exempel på en måttlig risk är att då polisbilen har kört ett visst antal kilometer anses den vara föråldrad och måste bytas ut mot en ny polisbil. Om bilen ännu fungerar är det inte akut att göra det exakt vid rätt kilometer, men det ska ändå göras inom en rimlig tid för att undvika att bilen börjar krångla mitt under ett uppdrag.

Nästa grad i riskernas och farornas klassificering är *anmärkningsvärd*. Då ska man inte börja arbeta förrän risken eller faran är förminskad. För att förminska dessa kan man i vissa fall vara tvungen att använda anmärkningsbara resurser. (Kovanen, 2014.) Ett exempel är att då ett däck har gått sönder på en polisbil kan man inte använda bilen förrän man har bytt däcket. Risken för olycka är för stor, även om man egentligen skulle behöva använda bilen.

Outhärdlig risk eller fara är sista graden i klassificeringen. Vid de tillfällena ska man inte börja eller fortsätta arbetet förrän risken eller faran är förminskad. Om det inte är möjligt att förminska risken eller faran ens genom obegränsade resurser, måste arbetet vara permanent förbjudet. (Kovanen, 2014.) Ett exempel på en outhärdlig risk är om det brinner i en byggnad dit polisen borde gå för att utföra ett uppdrag, så måste de antingen vänta tills brandkåren har släckt branden eller komma på en annan lösning att sköta uppdraget på, istället för att gå in i byggnaden.

2.3 Att svara på riskerna

När man har definierat riskens eller farans storhet ska man svara på dem. Man kan undvika risker genom att man bestämmer sig för att inte delta i en situation där det finns en risk. Man kan godkänna risken genom att man tar risken på eget ansvar och godkänner för- och nackdelar som den medför. Man kan förminska risken genom att man förminskar sannolikheten för att risken uppfylls eller dess påverkan genom olika åtgärder. Slutligen kan man förflytta eller dela upp risken genom att man förflyttar risken helt eller delvis till någon annan att sköta, till exempel genom avtal. Det är ledningen som tar beslutet om hur man ska svara på riskerna. (Santalahti, 2014.)

Polisenheternas kritiska och höga risker måste tas i beaktande och när det gäller dem måste det arbetas fram åtgärder för att minska eller eliminera dem. De personer som sitter i polisenhetens ledning ansvarar för dessa kritiska och höga risker. De här personerna

utvärderar behövliga åtgärdsalternativ och gör en skriftlig kontrollplanering. (Santalahti, 2014.)

2.4 Den dagliga utvärderingen av risker i polisens arbete

Den dagliga utvärderingen av risker i polisens arbete går till på följande sätt: först fyller polisen i en avvikelserapport, vilket betyder att man meddelar om risken. Sedan är det arbetarskyddschefens skyldighet att föra saken framåt och slutligen följer skyddsombudet upp situationen, det vill säga kontrollerar förverkligandet. (Kovanen, 2014.)

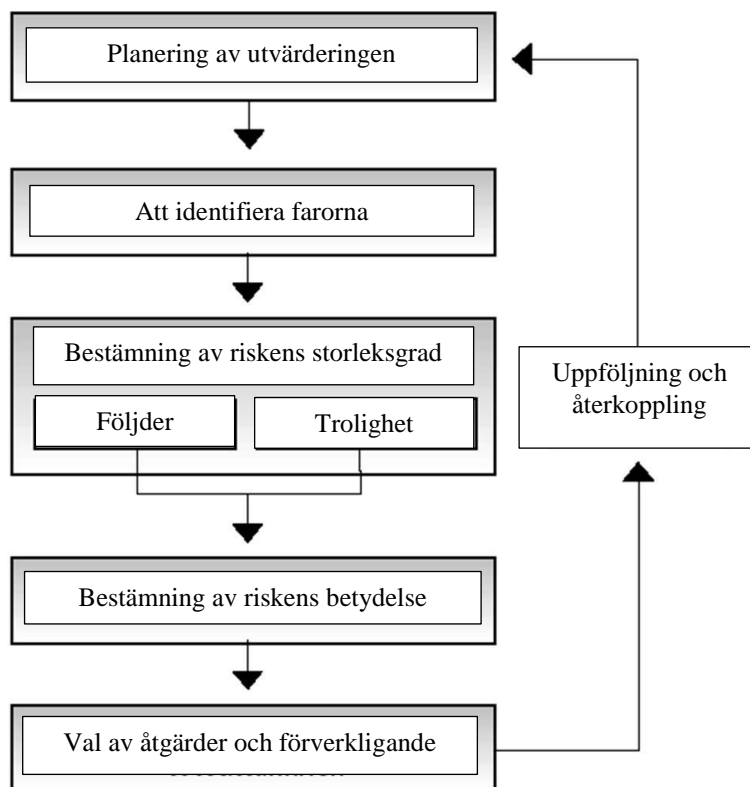
Varje arbetare och arbetsgrupp ska dagligen i det egna arbetet reda ut säkerheten redan innan arbetet inleds och dessutom i alla olika skeden av arbetets arbetsuppgifter. Den enskilde arbetaren ansvarar över att informera sin förman, sina kollegor och skyddsombudet om upptäckter som gäller arbetssäkerhetsrisker. (Lepistö, 2015.)

Till Polisstyrelsens arbete inom arbetarskyddets riskutvärdering hör att de har hand om riskutvärderingens kontroll och den allmänna linjedragningen. De strävar efter att aktivera polisenheternas arbetarskyddsutskott, följer polisenheternas förverkligande av riskutvärdering och förverkligandet av åtgärderna samt utvärderingens effektivitet. Vidare arbetar Polisstyrelsen för att få riksomfattande sammanfattning och plan för åtgärder som gäller riksomfattande betydelsefulla riskers avlägsnande eller förminskning. (Kovanen, 2014.)

Till polisenheternas arbete inom arbetarskyddets riskutvärdering hör att förverkliga riskernas utvärdering och att uppmärksamma riskernas utvärdering som en del av den dagliga verksamheten. Polisenheterna tar tag i åtgärder för att eliminera eller minska risker som har framkommit samt gör upp tidtabeller för dessa åtgärder. Vidare hör det till polisenheternas uppgifter att utnyttja arbetarskyddsutskottens sakkunnighet inom utvärderingen av åtgärder och uppföljning av effekterna av åtgärderna. Till polisenheternas uppgift hör att informera personalen om utvärderingarna, deras resultat och deras åtgärder. Vidare gör polisenheterna en sammanfattning av riskutvärderingsresultatets mest centrala delar till Polisstyrelsen och meddelar Polisstyrelsen om sådana risker som man med enhetens egna resurser eller av andra orsaker inte kan eliminera. (Kovanen, 2014.)

Hela processen att analysera och kontrollera riskerna i polisens arbete sammanfattas i figur 2.

Figur 2 Förklarande bild över den dagliga utvärderingen av risker i polisens arbete. (Kovanen, 2014)

3 Avvikelse rapporter

Målet och avsikten med avvikelserapporter är att upprätthålla organisationens säkerhet och andra dithörande lägesbilder, uppföljningen av säkerhetsarbetets påverkan och att hitta möjliga utvecklingsområden. Man strävar efter att analysera den information som man får in genom rapporterna för att förbättra säkerheten och för att förutsäga olyckor. Arbetsredskapet för avvikelserapportering hittas på polisens intranät Sinetti. Arbetsredskapet har grundats för att underlätta säkerhetsavvikelseinformationens insamling och analysering samt att underlätta utvecklingen i säkerhetsarbetet i arbetsgemenskapen. (Polisstyrelsen, 2011.)

Den person som har varit med om händelsen är den person som fyller i avvikelserapporten. Om det handlar om ett fall där flera poliser har varit inblandade är det den person som ledde situationen som fyller i avvikelserapporten. Det är endast säkerhetschefen,

datasäkerhetschefen eller arbetarskyddschefen som har tillgång till dessa ifyllda anmälningar. (Polisstyrelsen, 2011.)

3.1 De olika avvikelserapporteringsblanketterna

Avvikelseberättelsernas olika anmälningar som polisen kan fylla i är säkerhetsavvikelse, datasäkerhetsavvikelse, olycksfall i arbetet, nära på-situationer, motstånd mot tjänsteman, hot mot myndighet och hållande av debriefing-tillfälle. Beroende på avvikelserapporterens kvalitet går rapporten till säkerhetschefen, datasäkerhetschefen eller arbetarskyddschefen. Säkerhetsavvikelse ska granskas under varje möte som polisens arbetsutskott har. Polisstyrelsen gör årligen ett riksomfattande sammandrag av säkerhetsavvikelse. (Kovanen, 2014.)

Poliser får med andra ord med jämna mellanrum feedback angående arbetssäkerhet genom att dessa avvikelserapporter bör gås igenom på möten vid polisens arbetsutskott. Det som tas upp på dessa möten ska förmedlas till alla poliser i den dagliga verksamheten. Dessutom får den polis som har fyllt i en avvikelserapport personlig feedback, ofta i form av en e-post. (Toivanen, 2014.)

Anmälningen om *säkerhetsavvikelse* fyller man i ifall en händelse eller störning kan orsaka personskada, ämnesskada, farlig situation eller om den kan försämra säkerheten. (Polisstyrelsen, 2011.) Ett exempel är om någon utrustning som polisen använder är sönder, och det därför finns en risk att detta medför skada eller olycka.

Anmälningen om *datasäkerhetsavvikelse* fyller man i då något kan orsaka en situation där information i polisens besittning kan utsättas för fara och vars följd blir att informationens användning eller någons integritet eller förtroende äventyras. (Polisstyrelsen, 2011.) Exempel på detta är feltillstånd i dataregister, försvinnande av data och data som hamnar i fel händer.

Anmälningen om *olycksfall i arbetet* fyller man i då man varit med om en händelse som orsakat skada eller sjukdom som man inte på förhand kunde förutse och som är orsakad av någon utomstående. (Polisstyrelsen, 2011.) Ett exempel är att en polis halkar under ett uppdrag och stukar handleden.

Anmälningen om *nära på-situationer* fyller man i vid situationer då någon farlig situation var nära att hända, där olyckan har varit nära, men man har ändå lyckats undvika person- eller materiella skador. (Polisstyrelsen, 2011.) Ett exempel är om en kund vid ett brottningsstillfälle har försökt ta polisens pistol från redskapsbältet men inte lyckats med det.

Anmälningen om *motstånd mot tjänsteman* fylls i då man har varit med om en situation som passar in med strafflagens 16 kapitel, första och andra paragraf. Det vill säga *våldsamt motstånd mot tjänsteman* och *motstånd mot tjänsteman*. (Polisstyrelsen, 2011.) Ett exempel är då en kund sätter emot genom att exempelvis försöka ta sig ur polisens grepp då polisen försöker föra personen till polisbilen.

Anmälningen om *hot mot myndighet* fylls i då det har framkommit hot som riktats mot någon i polisens personal och/eller dennes anhöriga. Hotet kan vara riktat mot en person, en ägodel eller mot någons hälsa. Detta innefattar alltså olika brottsrubriceringar så som olaga hot, orsakande av fara, skadegörelse, störande av hemfrid och motstånd mot tjänsteman. (Polisstyrelsen, 2011.) Ett exempel är dödshot mot en polis.

3.2 Problem med avvikelserapporteringen

Det finns problem med avvikelserapporterings-systemet. Ett av dem är att det antagligen finns ett mörkertal av händelser som poliser inte har rapporterat om. Mentaliteten inom polisen kan ofta vara att man ska vara ”stark och stå ut”. Det kan bidra till att en del tänker att man inte behöver fylla i en sådan här avvikelserapport för att man exempelvis känner sig sämre om man gör det. Poliser kan tänka att risksituationerna hör till arbetet och att man måste stå ut med det. (Toivanen, 2014.)

Speciellt då det här systemet togs i användning 2011 var det här ett problem. Med tiden har det ändå blivit vanligare att man fyller i rapporten då något har hänt. Enligt rapporten *Työsuojelun toimintakertomus 2016* (Ylipelkonen 2017), har arbetsredskapet avvikelserapportering aktiverats berömligt. Man har försökt införa redskapet genom att göra det obligatoriskt, men ändå fylls rapporterna inte i av alla. (Toivanen 2014.)

Ett annat problem med avvikelserapporteringen är att alla inte vet hur man fyller i rapporterna eller var man hittar dem. Av de sex poliser jag intervjuade i samband med den

här undersökningen var det en som aldrig hade fyllt i en avvikelserapport. Polisen visste om att verktyget finns, men visste inte var man hittar det eller hur man fyller i det. Det har inte ordnats någon utbildning i detta för poliserna. Då en olycka eller nära på-situation har skett blir man tillsagd att fylla i en avvikelserapport, men detta görs inte alltid trots tillsägelsen, endast på grund av att man inte vet hur man ska göra det i praktiken (Toivanen, 2014.) Dessutom är det vanligt att polisen väljer fel blankett då de fyller i anmälningen. (Ylipelkonen, 2017.) Alla de här faktorerna gör att uppföljningen av avvikelserapporteringen kan vara något missvisande mot verkligheten.

4 Några risksituationer i polisens arbete, baserat på Österbottens polisinskrivnings avvikelserapporter 2016

För att komma fram till vilka situationer som är eller upplevs vara de mest riskfyllda i polisens arbete använde jag mig av avvikelserapporterna från Österbottens polisinskrivning 2016. Enligt en rapport skriven 30 januari 2017 av Österbottens polisinskrivnings arbetarskyddschef Carita Ylipelkonen, som behandlar Österbottens polisinskrivnings arbetarskydds verksamhetsberättelse 2016, har det kommit in 56 olycksfall i arbetet-anmälningar, 11 motstånd mot tjänsteman-anmälningar och 34 nära på-situationer-anmälningar. Det har även kommit in andra avvikelserapporteringsanmälningar. De anmälningarna innefattas inte i den här undersökningen, eftersom jag har valt att endast använda mig av olycksfall i arbetet-, motstånd mot tjänsteman- och nära på-situationer-anmälningarna. Denna begränsning har jag gjort av den orsaken att det är vanligast att det i dessa situationer kan hända att poliser skadar sig. I och med detta berör den här undersökningen inte säkerhetsavvikelse-, datasäkerhetsavvikelse-, hot myndighet- och hållande av debriefing-tillfälle-anmälningar.

De anmälningar som Ylipelkonen har valt att förmedla till mig att läsa är sammanlagt 74 stycken. De här har jag kategoriserat i grupper av situationer som lett till olyckor, eller som varit nära att leda till en olycka. Den största gruppen är *fasttagningstillfällena eller brottningsstillfällena*, cirka 22 procent. Näst största gruppen är *maktmedelsutbildning eller annan fysisk utbildning*, cirka 11 procent. Den tredje största gruppen är *idrott på arbetstid*, cirka 9 procent. Till följande är *halka (cirka 5 procent) eller snubbla (cirka 5 procent)*, sammanlagt cirka 10 procent. De här fyra grupperna har jag valt att koncentrera undersökningen kring, och finns uppställda i tabell 1.

Tabell 1: De vanligaste situationerna bland avvikelserapporterna i Österbottens polisinrättning 2016

Situation	Del av avvikelserapporterna
Fasttagningstillfällen eller brottningsstillfällen	Cirka 22 %
Maktmedelsutbildning eller annan fysisk utbildning	Cirka 11 %
Idrott på arbetstid	Cirka 9 %
Halka eller snubbla	Cirka 10 % (5 + 5 %)
Totalt	Cirka 52 %

Värt att nämna är att cirka 4 procent av situationerna var sådana där kunden hade försökt ta polisens vapen från redskapsbältet, men ingen hade ändå lyckats. De här var alltså nära på-situationer. De återstående anmälningarna hade inte skett upprepade gånger och de var inte heller några allvarliga olyckor, och de har jag därför inte tagit i beaktande i den här undersökningen.

4.1 Olyckor vid fasttagnings- eller brottningsituationer med kunder

I många av avvikelserapporterna hade polisen skadat något finger eller handleden i situationer där kunder gjort motstånd och polisen har varit tvungen att ta något grepp på personen för att leda denne, eller för att sätta personen i handbojor. Det förekom även fall då polisen skadat knät eller vristen vid sådana här situationer. Vidare hade någon polis skadat ryggen, och några poliser hade fått skallningar i huvudet av kunderna vid brottningsstillfällen. En polis nämnde att vigselringen hade skrapats vid en brottningsituation där polisens händer hade hamnat under kunden som gjort motstånd, och mot asfalten.

4.2 Olyckor i maktmedelsutbildning eller annan fysisk utbildning

Baserat på avvikelserapporterna verkar det vara vanligt att skada sig under maktmedelsutbildning eller vid någon annan fysisk specialutbildning inom polisorganisationen. Någon olycka hade även skett vid en fysisk del av inträdesprov till en specialutbildning. Till exempel vid en evakueringsövning hade någon fått ont i ryggen. Skadorna var liknande som de vid fasttagnings- och brottningsituationerna med kunder, det vill säga att något finger, handled eller vrist stukats. Bland de här situationerna hade även någon armbåge skadats och någon hade sträckt bröstmuskeln. Bland anmälningarna fanns två fall av situationer då tänder hade gått sönder på grund av krock med armbåge eller huvud.

4.3 Olyckor i samband med idrott under arbetstid

Poliser har rätt till två timmar idrott per vecka på arbetstid. Enligt avvikelserapporterna var det ganska vanligt att man skadade sig under den här tiden. Skador som hade uppstått vid idrott på arbetstid var bland annat muskelsträckningar, akillessena som gått av och att man fått ont i knät. Typen av idrott var styrketräning eller aerobisk träning på gym, löpningsövningar, ishockey och volleyboll.

4.4 Olyckor vid halka eller då man snubblar

Några olyckor hade skett på grund av att det hade varit halt eller på grund av att man hade snubblat på något under uppdrag. Några poliser hade varit tvungna att sjukskriva sig på grund av olyckorna. Bland annat ett knä och en vrist hade skadats. Vissa av händelserna var på uppdrag, då polisen haft bråttom någonstans, medan andra hade hänt vid tillfällen där det inte var något uppdrag på gång, exempelvis vid rastning av polishund.

5 Risksituationer enligt informanterna

Eftersom det antagligen finns ett mörkertal av risksituationer, som inte har fyllts i i avvikelserapporterna, valde jag att i intervjuerna jag utförde fråga vilka situationer de intervjuade anser att är de mest riskfyllda. Jag frågade även om de själva någon gång skadat sig under arbetstid, och i så fall i vilken situation. Eftersom jag inte har någon

statistik på vilken av följande risksituationer som är vanligare, vill jag påpeka att dessa är slumpmässigt uppräknade.

5.1 Att köra polisbil sömnig

Informant 1 lyfte fram risken att köra polisbil sömnig då jag frågade vilka situationer han anser att är de mest riskfyllda i polisens arbete, vilket framgår i exempel 1.

Exempel 1:

Att köra bil. En polis kör igenom hela nattskiftet då han eller hon är trött. (Informant 1.)

En stor del av polisens arbete går ut på att köra bil, och ibland är det mycket långa sträckor man måste köra samt att det ofta är under nattskift. Av det här kan man dra slutsatsen att det antagligen är vanligt att köra polisbil sömnig, vilket är farligt.

En av avvikelserapporterna berörde den här risken. Jag valde dock inte att nämna den som en vanlig risk eller händelse baserat på avvikelserapporterna i och med att det inte fanns andra liknande händelser bland anmälningarna. Det verkar däremot ändå finnas en uppfattning om att det här är en stor risk i och med att det nämndes av informant 1. Händelsen som hade fyllts i en avvikelserapport handlade om att en polis hade tvingats köra ensam en lång sträcka under ett nattskift. Polisen hade slumrat till några gånger under bilfärden och tvingats stiga ut ur bilen och ta en paus och ta in lite frisk luft för att inte helt somna vid ratten.

En orsak till varför det inte fanns flera liknande händelser bland avvikelserapporterna kan ha att göra med det att man inte vill visa sig svag, vilket Toivanen (2014) beskrev i sin pro gradu-avhandling. En annan orsak kan vara att avvikelserapporten tar tid att fylla i. Om man redan är trött efter att ha kört långa sträckor under nattskiftet kanske man inte orkar sätta tid eller koncentration på att fylla i rapporten.

5.2 Att rycka ut på uppdrag med fel inställning

Informant 1 lyfte även fram risken att rycka ut på uppdrag med fel inställning, vilket framgår i exempel 2.

Exempel 2:

Att fara på uppdrag med inställningen att ingenting kommer ändå att hända.
Speciellt på mindre orter är det vanligt att man tänker såhär. (Informant 1.)

Om man har den här inställningen är man inte beredd ifall något plötsligt händer. Att ha den rätta inställningen är en av grunderna i polisens arbete och det lärs ut åt poliser på Polisyrkeshögskolan. Med tiden börjar säkert många slarva med det här, i och med att det inte så ofta sker något allvarligt eller oförväntat på uppdragen.

Varför det här inte har nämnts i avvikelserapporterna är antagligen för att om det skulle ha hänt något på ett uppdrag där man inte har varit väl förberedd, så hade man säkert fyllt i en annan orsak till olyckan. Exempelvis om det plötsligt kommer fram en människa ur ett rum som man inte har säkrat på grund av slarv, och människan börjar brottas med polisen, fyller man i att olyckan skedde på grund av brottnings med kund och inte på grund av att man hade fel inställning då man ryckte ut på uppdraget.

5.3 Situationer där polisen står eller rör sig till fots ute i trafiken

Informant 2 tyckte att den farligaste situationen för poliser är då de står eller rör sig i trafiken, vilket framgår i exempel 3. Exempel på sådana situationer är blåsrazzior och alarmuppdrag till trafikolyckor.

Exempel 3:

Trafikuppdragen är säkert de farligaste. Blåsrazzior och trafikolyckor. Tänk nu, man står där mitt på vägen då bilar kör 80 km/h. (Informant 2.)

Vid en blåsrazzia står polisen mitt på vägen och stoppar bilar för att ha kunderna att blåsa i alkometern. Även vid alarmuppdrag till trafikolyckor kan polisen bli tvungen att röra sig mitt i trafiken, till exempel på grund av att trafiken bör dirigeras så att räddningspersonalen kan arbeta med de skadade i trafikolyckan. I båda situationerna är polisen i en stor farosituation, eftersom bilar rör sig omkring en, och ofta i höga hastigheter.

Informant 4 nämnde att en mycket farlig situation är vid biljakt då man försöker stoppa en bil med spikmatta. Polisen står ute vid vägrenen för att slänga ut spikmattan. Har polisen otur väljer bilen man försöker stoppa att köra rakt mot en, och förhoppningsvis hinner

polisen i sådant fall hoppa undan. Polisen som tog upp det här som en farosituation hade själv mist en arbetskollega i en sådan situation.

Orsaken till varför sådana här typer av risksituationer inte kom fram via avvikelserapporterna kan vara för att den här risken är allmänt känd. Poliser är mycket försiktiga då de rör sig i trafiken bland bilar, på grund av att så många olyckor har skett. Den här risken har redan upptäckts och finns i bakhuvudet hos poliser. Däremot sker det antagligen många nära på-situationer där polisen har tvingats att hoppa åt sidan för att inte bli påkörd, men som inte har rapporterats. Det kan exempelvis bero på att polisen inte känner till att man kan fylla i en avvikelserapport i en sådan händelse, eller för att polisen anser att det är onödigt att fylla i en sådan.

5.4 Hem-alarm

Informant 2 lyfte fram att hem-alarm är en stor risksituation i polisens arbete, vilket framgår i exempel 4.

Exempel 4:

Man far till människors hem som man inte känner, man vet inte hur hemmet ser ut och man vet inte vilka som finns i hemmet. Man vet med andra ord inte vad som kommer emot och det kan komma emot överraskningar. Ett problem är att det ofta är trånga utrymmen. (Informant 2.)

Värt att nämnas är att några av de fasttagnings- eller brottningsituationer som hade fyllts i avvikelserapporterna hade skett på hem-alarm. I ett fall hade polisen skadat sig på grund av att utrymmet var trångt vid fasttagningen och polisens hand hade stött emot väggen. Precis som vid risksituationer då man far på uppdrag med fel inställning och det sker en olycka fyller man inte i rapporten att orsaken var hem-alarm, utan att det var brottning med kund.

6 Informanternas förslag på arbetsmodeller för att undvika risksituationerna

Ett mål med den här undersökningen var att lyfta fram informanternas förslag på arbetsmodeller för hur man kan undvika de här riskfyllda situationerna, eller åtminstone

handla så säkert som möjligt, ifall man inte kan undvika situationen helt. De modeller som nämns längre fram i den här undersökningen har jag sammanställt på basen av intervjuerna.

6.1 Olyckor vid fasttagnings- eller brottningsituationer med kunder

Som det framgick ur Österbottens polisinskrivnings avvikelserapporter 2016 var olyckor vid fasttagnings- eller brottningsituationer med kunder de vanligaste situationerna där poliser hade skadat sig. Ur exempel 5 framgår att informant 3 tyckte att den vanligaste orsaken till att poliser skadar sig på arbetstid är överraskande situationer där polisen plötsligt tvingas agera fysiskt med kall, ouppvärmad kropp. Exempelvis en fasttagnings- eller brottningsituation med kund.

Exempel 5:

Vårt jobb är ofta så att vi sitter mycket i bil, och sen plötsligt måste vi hoppa ur bilen och springa ikapp någon eller ta fast någon person som gör motstånd. Då man innan en sådan här överraskande situation har suttit länge i bilen är kroppen ouppvärmad och risken för muskelsträckningar och liknande är stor. (Informant 3.)

Informant 4 tyckte att fasttagnings- och brottningsituationer med kunder är de situationer där polisen oftast skadar sig. Hans förslag på arbetsmodeller eller -metoder var att läsa av människan och att använda sig av de grundläggande arbetsmodeller som lärs ut åt poliser. Förslagen framgår i exempel 6.

Exempel 6:

Det är dåligt att inte reagera på det man ser kunden göra. Att till exempel välja att inte sätta kunden i handbojor, fast denne visat tecken på att det kunde behövas, är dåligt. Ofta leder dessa situationer senare till brottnings. Man skulle ha kunnat undvika brottnings, och eventuella skador som uppstått i brottnings, om man hade satt handbojor på redan vid första motståndet kunden gjorde. Att använda sig av de grundläggande arbetsmodeller som lärs ut till poliser är viktigt. Tyvärr är vissa poliser lata och gör latheten till rutin. Man borde använda handbojor så fort det finns möjlighet, enligt vad som lärs ut. (Informant 4.)

Informant 2 berättade att han under sin karriär skadat sig tiotals gånger. Skadorna innefattade allt ifrån skrubbsår till att ledband gått av, och att det oftast varit vid sådana här fasttagnings- eller brottningsituationer, vilket framgår i exempel 7.

Exempel 7:

Oftast då kunden har satt emot. Det har varit en aggressiv kund som polisen har varit tvungen att ta under kontroll. Säkert tiotals gånger. Endast små skador. (Informant 2.)

Informant 3 belyste hur viktigt det är med skolning för hur man ska agera i fasttagnings- och brottningsituationer, vilket framgår i exempel 8.

Exempel 8:

Med hjälp av utbildning kan man delvis förhindra skador i de här situationerna. Maktmedelsutbildning och utbildning i användning av redskapen. Om man exempelvis använder gasen istället för att börja brottas så undviker man att få skador, och dessutom får kunden inte heller några skador, det svider endast tillfälligt. (Informant 3.)

Även informant 6 nämnde att regelbunden skolning är viktigt. Vidare tyckte informant 6 och 1 att det är viktigt att upprätthålla sin fysiska kondition för att minska riskerna för att man skadar sig i de här situationerna, vilket framgår i exempel 9 och 10.

Exempel 9:

Ju äldre vi blir desto styvare blir kroppen om vi inte sköter den. Vi har ju rätt till två timmar idrott per vecka på arbetstid. Det borde alla använda. Det skulle vara bra om man införde någon sorts obligatorisk ledd gympa, eftersom det skulle få alla att ens röra på sig lite. (Informant 6.)

Exempel 10:

Alla poliser borde upprätthålla sin fysiska kondition på det sätt att man kan förbereda sig på alla situationer. Alla typer av kampsport är bra träning för poliser, och det rekommenderar jag att poliser ska träna. Kampsporter hjälper en att förstå fungerande grepp och motstånd. Det hjälper en även att ta emot slag och fällningar på sådana sätt att man inte skadar sig. Man lär sig även att kontrollera sin kropp. (Informant 1.)

På maktmedelsutbildningen på Polisyreshögskolan får man en bra grund i maktmedelsanvändning. Maktmedelsutbildningens upprätthållning i arbetet är däremot endast några timmar per år, vilket är lite. Av den här orsaken är det bra för poliser att på sin egen fritid intressera sig för den här typen av träning. Det hjälper en att försvara sig och att undvika olyckor i fasttagnings- och brottningsituationer.

Gällande fasttagnings- och brottningsituationer med kunder lyfte informant 1 upp att man alltid borde använda resurserna på bästa möjliga sätt, vilket framgår ur exempel 11.

Exempel 11:

Man borde använda de resurser som finns tillgängliga på bästa möjliga sätt. Då det finns tillgång till specialutbildade poliser eller specialutrustning borde det passas på att användas. Målet är att det finns en förståelse bland de som leder uppdrag till vad resurserna kan användas, alltså vad de klarar av, och till vilka situationer man kan eller borde ta in specialresurserna. (Informant 1.)

Polisen önskade att de som leder olika uppdrag, det vill säga fältchefer och situations-ettor, känner bra till vad för resurser som finns att använda. Det här gäller inte endast dessa risksituationer, utan egentligen alla situationer i polisens arbete. Några exempel på specialresurser är polishund, stöd-vapen, taktiska förhandlare och handräckning av annan myndighet, till exempel socialarbetare.

Exempelvis kan det finnas situationer där en VATI-polis klarar av att utföra ett uppdrag bättre än en vanlig polis, eftersom VATI-poliser har specialutbildning. I en situation där en vanlig polis skadade sig, kanske VATI-polisen skulle ha haft större kunskap och lyckats undvika skadan. Vid ett sådant tillfälle, skulle resurserna inte ha använts på bästa möjliga sätt.

Informant 2 hade några förslag på arbetsmodeller som är bra att komma ihåg vid fasttagnings- och brottningsituationer, som framgår i exempel 12.

Exempel 12:

Rollindelningen och kunskapen om målpersonen och platsen är viktigt. Känner någon till vem personen är? Stämmer anmälares information om målpersonen och platsen överens med verkligheten? Att förbereda sig för maktmedelsanvändning är även viktigt. (Informant 2.)

Informant 2 lyfte ofta fram rollindelning och förberedelse, i alla typer av risksituationer han tog upp under intervjun. Han hade allmänna råd som passade in i alla situationer. Då han talade om ifall man kan lita på anmälarens information om exempelvis målpersonen, menade han att ibland kan anmälarens information vara något helt annat än det är i verkligheten. Polisen måste vara förberedd på att något helt annat kan komma emot än vad som sagts.

Informant 1 hade ännu en idé gällande hur man skulle kunna undvika skador vid fasttagnings- och brottningsituationer med kunder, som framgår i exempel 13.

Exempel 13:

Man skulle kunna införa en slags uppvärmningsrutin för kroppen, så kroppen inte är kall och stel då man far iväg på uppdragen (Informant 1.)

Ibland sitter man still en längre tid på stationen eller i polisbilen då det inte kommer alarmuppdrag. Kroppen blir såklart kall och stel av att inte röra på sig. Att sedan, då alarmuppdraget kommer, vara tvungen att plötsligt agera fysiskt med en ouppvärmd kropp, gör att risken för skador är stor. Ett sätt att undvika det här skulle vara att gemensamt med jämna mellanrum under de lugnare tiderna på stationen dra en sorts uppvärmningsrutin för att väcka kroppen. Idén är densamma som då man värmer upp innan träning. Samma idé hade informant 3, vilket framgår i exempel 14.

Exempel 14:

Man skulle kunna förbereda sig inför uppdrag med att tillsammans värma upp kroppen innan man åker iväg. Till exempel uppvärmning med käpp eller med balansbräda. Lite stretchning för att väcka upp kroppen. (Informant 3.)

6.2 Olyckor i maktmedelsutbildning eller annan fysisk utbildning

Baserat på avvikelserapporterna i Österbottens polisinrättning 2016 var olyckor i maktmedelsutbildning eller annan fysisk utbildning den näst största gruppen av risksituationer. Ett allmänt tips av de intervjuade, som framkom i alla intervjuer, var att man först och främst måste ha en bra uppvärmning på maktmedelslektionerna för att undvika skador. Det ansågs vara en självklarhet.

Informant 1 hade för många år sedan skadat sig under maktmedelsutbildningen. Polisens handled hade skadats så illa vid ett brottningsfall att benen inne i handleden hade gått av och stött ihop. Det hade lett till operation och sjukskrivning. I exempel 15 framgår ett förslag som informant 1 hade på hur skador skulle kunna undvikas i maktmedelsutbildningen.

Exempel 15:

Maktmedelsutbildarna borde med jämna mellanrum testas om de fortfarande passar som maktmedelsutbildare (Informant 1.)

Polisen menade att skador som uppstår vid maktmedelsutbildningen kan bero på att maktmedelsutbildaren inte passar i sin roll. Detta kunde uteslutas genom att utbildarna genomgår test för att få fortsätta, med jämna mellanrum. Informant 2 var inne på samma spår, att det är viktigt att utbildaren har en bra utbildning, vilket framgår i exempel 16.

Exempel 16:

Maktmedelsutbildningen måste vara klart och tydligt ledd. De som är på utbildningen måste komma ihåg att hålla sig till det utbildaren säger och inte börja göra eget. Jag har märkt att då man börjar brottas på eget initiativ under de här lektionerna, på ett sätt som inte lärs ut, uppstår ofta olyckorna. Reglerna är att det som sägs, det ska göras. (Informant 2.)

Informant 2 poängterade att olyckorna oftast beror på att deltagarna i utbildningen på eget initiativ börjar brottas på ett sätt som inte utbildaren har talat om. Om alla skulle hålla sig till det utbildaren säger skulle de flesta olyckorna inte ske. Även informant 3 poängterade att man ska hålla sig till själva övningen, vilket framgår i exempel 17.

Exempel 17:

Man måste komma ihåg att det bara är en övning, och inte på allvar. Det är inte meningen att man ska brottas tills någon vinner, utan vi ska öva på olika grepp och fällningstekniker. (Informant 3.)

Informant 6 hade skadat ryggen under en maktmedelsutbildning. Det hade skett vid just ett sådant tillfälle där deltagarna inte hållit sig till vad utbildaren hade sagt, utan hade börjat utföra på eget initiativ, vilket framgår i exempel 18.

Exempel 18:

Jo, jag skadade mig en gång på maktmedelsutbildningen. Det var en kollega som utförde ett kast på mig. Jag landade på något sätt på nacken. Det här kastet hörde inte till utbildningen. Jag hade ont i nacken och ryggen efter det här. Jag var säkert på 20 timmar fysioterapi och även magnetröntgen. På magnetröntgen hittade man ingenting. (Informant 6.)

Informant 4 har varit maktmedelsutbildare i 16 år, och under hans lektioner har det aldrig uppstått skador, påstod han. Ur exempel 19 framgår hur informant 4 uttryckte sig om ämnet.

Exempel 19:

Maktmedelsutbildaren måste vara noga med hur långt han eller hon låter situationerna eskalera. Även målpersonen har ett ansvar att förstå hur mycket motstånd man kan sätta emot så att utföraren ändå ska klara av att utföra tekniken vi övar på. Kunderna vi möter har ingen aning om vad vi använder för tekniker, så de kan inte göra motstånd mot teknikerna i sig. Poliser kan göra motstånd mot teknikerna, men det är inte meningen att man ska göra det i de här övningarna. Meningen är att utföraren ska få öva på tekniken, inte att försöka brotta ner målpersonen som sätter emot allt vad han eller hon orkar. Det är på utbildarens ansvar att se till att övningen hålls på rätt nivå, och måste säga till om någon börjar göra för mycket motstånd. På det här viset undviks olyckor. (Informant 4.)

Informant 3 var av den åsikten att vi ändå har bra maktmedelutbildare, vilket framgår i exempel 20.

Exempel 20:

Jag tror att vi har bra utbildare som håller bra uppvärmningar. Vi har även bra utrymmen att träna maktmedel på. Mattan är kanske lite liten, men då måste maktmedelsutbildaren helt enkelt se till att hålla skolningen för små grupper i taget. (Informant 3.)

Att maktmedelsutbildningssituationer är den näst största gruppen av situationer där poliser skadar sig förundrade sig informant 1 över. Den här polisen jämförde med år av kampsportsträning, som inte lett till olyckor, som framgår i exempel 21. Varför det uppstår mycket olyckor under maktmedelsutbildningar hade informant 5 på sätt och vis svar på, vilket framgår i exempel 22.

Exempel 21:

Hur kan det komma sig att man skadar sig så ofta under maktmedelsutbildningen, då jag själv har tränat kampsport många år, och vet att det där är ovanligt att man där skadar sig? (Informant 1.)

Exempel 22:

Fakta är att en ganska stor del av poliserna, och då tänker jag inte endast på fältpoliser utan även utredare, har dålig fysik. En god fysik är viktigt för poliser. Om man inte är van att träna över huvud taget är risken för olyckor större under maktmedelsutbildningen. Som maktmedelsutbildare är det en stor utmaning att skola poliser som inte ens klarar av att göra en kullerbytta. (Informant 5.)

6.3 Olyckor i samband med idrott under arbetstid

Informant 5 och 6 hade själva skadat sig under idrott på arbetstid, vilket framgår i exempel 23 och 24.

Exempel 23:

I höstas revs min bröstmuskel då jag utförde bänkpress-övning, och för många år sedan skadade jag knät i en kampsportstävling som polisen anordnade. (Informant 5.)

Exempel 24:

Jag skadade mig på en fotismatch. Jag blev tacklad av en kollega och landade på axeln. Jag hamnade att sjukskriva mig en månad. (Informant 6.)

Det kan vara svårt att undvika sådana här skador, eftersom det är upp till en själv hur mycket man till exempel värmer upp eller hur stora risker man tar när det gäller teknik och tunga vikter. Det här lyfte informant 2 och 3 fram, vilket framgår i exempel 25 och 26.

Exempel 25:

Inte kan man egentligen ge något annat råd än att vara försiktig. Men var och en tränar sitt eget och det är liksom ens egen tid, så det är svårt att påverka. (Informant 2.)

Exempel 26:

Man kan inte precis börja avgränsa till vad man får utföra för sorts idrott och vad man inte får. Det är bara bra om man utnyttjar den här möjligheten att träna på arbetstid. Det är viktigt att poliser upprätthåller sin fysik. (Informant 3.)

I en av avvikelserrapporterna framgick det att orsaken till skadan berodde på polisstationens gyms utrustning. En hantel hade gått sönder under träningen och en viktplatta hade fallit från hanteln i huvudet på personen som utförde en övning med den här hanteln. Sådana här olyckor är onödiga eftersom man borde se till att utrustningen som används är i skick, precis som man gör med annan utrustning, så som polisbilarna till exempel.

6.4 Olyckor vid halka eller då man snubblar

En fråga som väcks då man läser rapporterna är bl.a. att varför inte poliser har nubbar på sina skor vintertid. Om 5 procent av olyckorna sker för att man halkar, och leder till vrickade handleder eller skadade knän, som i sin tur leder till sjukskrivningar, så skulle detta förespråka att varje polis skulle kunna få nubbar att sätta på skorna och som skulle vara en del av polisens utrustning. Det här förslaget togs även upp av informant 1, 3 och 6. Informant 3 hade till och med själv bekostat nubbar som han brukar sätta på sina skor vid uppdrag utomhus vintertid.

Informant 3 hade kort före intervjun skadat sig på arbetstid då han halkat, vilket framgår i exempel 27.

Exempel 27:

Jag halkade då jag var ute och rastade polishunden. Det var is på vägen, och hade kommit ny snö ovanpå isen. Då jag halkade slog jag i knät, och det råkade finnas en sten just på den platsen som knät slog i. Jag blev tvungen att sjukskriva mig. (Informant 3.)

Att snubbla på ett uppdrag går inte att förebygga på annat sätt än att man ser sig för var man går eller springer. Såklart kan man se till att vid polisstationen inte ha föremål i vägen som man kan snubbla på, men utanför stationens områden är det svårt att ”hålla omgivningen städad”. Informant 3 tog upp några synpunkter angående upprätthållning av polisens utrymmen, vilket framgår i exempel 28.

Exempel 28:

Det borde ses till att sådana utrymmen där man vet att polisen kan behöva handskas med kunder som sätter emot hålls i skick. Till exempel får det inte vara halt utanför polisfängelset, där polisen tar ut aggressiva kunder ur polisbilen för att föra in dem i polisfängelset. Även sådant som fungerande dörrar vid sådana här ställen är viktigt. Polisen ska inte behöva skada sig på grund av dåligt omskötta utrymmen. (Informant 3.)

6.5 Att köra polisbil sömnig

Vissa nattskift kan vara hektiska och man kan tvingas köra långa sträckor på uppdragen. Att köra polisbil sömnig är rätt vanligt under nattskiften. Att hela cirka 12 timmar sitta bakom ratten och köra då det är mörkt gör att man blir trött. Informant 1, som lyfte fram det här problemet, hade ett förbättringsförslag som framgår ur exempel 29.

Exempel 29:

Det finns en arbetsmodell som är vanlig inom polisen; att ena polisen i patrullen kör hela skiftet. Man borde tänka om och införa ett nytt system där man turas om att köra under skiftet. Visst brukar man ibland byta om ifall chauffören är trött, men det här borde bli ett mer allmänt sätt inom polisen. Det skulle inte nödvändigtvis behöva stå i någon föreskrift, men att det infördes i polisens arbetskultur. (Informant 1.)

6.6 Att rycka ut på uppdrag med fel inställning

Informant 1 lyfte upp risksituationen ”att rycka ut på uppdrag med fel inställning”, vilket framgår i exempel 30.

Exempel 30:

Poliser borde få en utbildning i att ha den rätta inställningen då man far på uppdrag. Man borde alltid tänka att vad som helst kan hända och alltid vara på sin vakt i varje uppdrag. Med rätta inställningen lyfts ens handlingsförmåga då något händer. (Informant 1.)

Om man har en inställning att ”ingenting kommer ändå att hända”, är man inte alls förberedd ifall något plötsligt händer. Om man däremot hela tiden är på sin vakt och noga med att se sig omkring i omgivningen är man mer förberedd. Man har mycket enklare att handla i situationer man varit förberedd på än de situationer man inte alls hade tänkt att kunde hända.

6.7 Situationer där polisen står eller rör sig till fots i trafiken

Informant 2 belyste två olika situationer där polisen är i en risksituation ute i trafiken. En av dem var blåsrazzior, som framgår i exempel 31.

Exempel 31:

Ibland hålls blåsrazzior på vägar med hastighetsbegränsningen 80 km/h. Vid de här situationerna, då polisen står mitt på vägen, gäller det att se till att man syns. Det är ganska stor risk för att något händer om man inte är försiktig. Man måste synas där på vägen. Med reflexväst på och allt vad synligheten kan innebära. (Informant 2.)

Man måste vara extremt uppmärksam vid den här typen av arbetsuppgifter. En polis gav en gång ett bra tips under ett gemensamt arbetspass, nämligen att alltid ha en flyktväg i huvudet. Polisen menade att ifall en bil inte har uppmärksammat en och kör rakt emot en, är det bra att ha en flyktväg planerad i huvudet eftersom det antagligen får en att handla snabbare och förhoppningsvis hinna ”hoppa undan” innan olyckan inträffar.

Informant 4 lyfte fram hur viktigt det är att vara uppmärksam när man arbetar ute i trafiken, vilket framgår i exempel 32.

Exempel 32:

Man ska alltid vara vaken, vilket man förstås nog ska vara i alla uppdrag polisen har. Man ska inte bara koncentrera sig på en sak man har framför sig, till exempel kunden som blåser i alkometern, utan man ska uppmärksamma även annat i omgivningen. Man ska hålla sig skarp. (Informant 4.)

Om man bara koncentrerar sig på kunden man har framför sig som ska blåsa i alkometern, märker man inte hur bilarna rör sig omkring en. Det här tipset har jag fått av många kollegor jag har arbetat med under fältpraktiken. Man måste hålla koll på hur bilarna närmar sig och fundera på om det är helt säkert att chauffören har sett att du står på vägen och kommer att väja för dig.

6.8 Hem-alarm

Informant 2 lyfte fram i intervjun att hem-alarm är en stor risksituation i polisens arbete, eftersom det ofta är en okänd plats för polisen och ofta även okända människor. Man vet inte vad man har att vänta bakom dörren. Med tanke på hem-alarm lyfte informant 2 fram flera viktiga saker att komma ihåg, som framgår i exempel 33.

Exempel 33:

Att vara förberedd och att förebygga. Sådant som rollindelning är viktigt. Vem gör vad när vi kommer till platsen. Man ska minnas att alltid om det ens känns lite som det, så ska man kalla på en stöd-patrull. (Informant 2.)

Rollindelningen som informant 2 tog upp är ett sätt att förbereda sig inför hem-alarmlen och andra alarmuppdrag. Ens handlingsförmåga är högre om man har delat upp uppgifter att koncentrera sig på. Vidare nämnde informant 2 att det är viktigt att kalla på en stöd-patrull, det vill säga en patrull som kommer och hjälper till, så fort det känns som om det vore bra med hjälp.

Informant 5 lyfte fram att man ska stanna upp och tänka efter då det är möjligt, vilket framgår i exempel 34.

Exempel 34:

Du ska själv ha tänkt igenom handlingsalternativ innan du anländer till platsen. Om uppdraget ger möjlighet att stanna upp och tänka efter, lönar det sig att göra det. Att ha en nöd-plan är också viktigt. (Informant 5.)

Poliser har inte alltid tid att noggrant tänka igenom hur de ska utföra uppdrag, men om det finns tid ska man använda den. Hellre tänker man igenom och diskuterar ihop sig om taktiken till ett uppdrag än att man direkt rusar in i uppdraget utan att man har stannat upp och funderat först.

7 Slutsatser

Resultatet i den här undersökningen är de förslag på arbetsmodeller eller –metoder som informanterna hade. För att få en helhetsbild av resultatet har jag framställt förslagen i en tablå.

Tablå 2: En tabellarisk uppställning av förslag på arbetsmodeller gällande risksituationer som lyfts fram i den här undersökningen

Risksituation	Förslag på arbetsmodell eller -metod
Olyckor vid fasttags- eller brottnings-situationer	<ul style="list-style-type: none"> - Läsa av kunden - Att faktiskt använda sig av de grundläggande arbetsmodeller som lärs ut åt poliser - Att använda maktmedelsredskapen istället för att brottas - Upprätthålla sin fysiska kondition - Att använda resurserna på bästa möjliga sätt - Rollindelningen mellan poliserna - Att känna till platsen och kunden man har att göra med - Att värma upp kroppen innan uppdrag
Olyckor vid maktmedelsutbildning eller annan fysisk utbildning	<ul style="list-style-type: none"> - Bra uppvärmning - Kunniga maktmedelutbildare - Utbildningen klart och tydligt ledd - Att hålla sig till det utbildaren säger och inte ta egna initiativ - Att komma ihåg att vi är där för att öva på tekniker, inte att vinna över kollegan - Att inte göra för mycket motstånd mot utföraren - Maktmedelsutbildaren ska säga ifrån då någon inte håller sig till det som sagts - Att upprätthålla sin fysiska kondition
Olyckor i samband med idrott under arbetstid	<ul style="list-style-type: none"> - Att vara försiktig - Utrustningen i skick
Att köra polisbil sömnig	<ul style="list-style-type: none"> - Att införa ett system i polisens arbetskultur där man byter om chauffören under skiftet
Att rycka ut på uppdrag med fel inställning	<ul style="list-style-type: none"> - Att vara på sin vakt - Studera omgivningen
Situationer där polisen står eller rör sig till fots i trafiken	<ul style="list-style-type: none"> - Att se till att polisen syns - Att alltid ha en flyktväg uttänkt i huvudet - Att vara vaken och på sin vakt

Hem-alarm

- Att vara förberedd och att förebygga
  - Rollindelning
  - Stöd-patrull
  - Att stanna upp och tänka igenom innan man handlar
  - Att ha en nöd-plan
-

Flera av arbetsmodellerna eller tipsen var sådana som passar i alla situationer och uppdrag i polisens arbete, så som att förbereda sig och att förebygga, att använda resurserna på bästa möjliga sätt, att vara vaken och på sin vakt samt rollindelning. Andra arbetsmodeller eller tips var specificerat till just den situation det handlade om, så som att ha en klart och tydligt ledd maktmedelsutbildning för att undvika olyckor i maktmedelsutbildningen.

Angående risksituationen att rycka ut på uppdrag med fel inställning, och tipsen att alltid vara på sin vakt och studera omgivningen för att undvika den här felaktiga inställningen, är utifrån empiri något de flesta praktikanter tänker på. Den här mentaliteten, att alltid vara beredd, lärs ut bra på Polisyrkeshögskolan. Däremot kan den glömmas bort med åren. Det skulle därför vara bra att med jämna mellanrum påminnas om sådana här saker, och den skulle kunna införas som regelbunden utbildning, precis som maktmedelsutbildningen inom polisen är idag.

Att ha en flyktväg i huvudet då man som polis står eller rör sig till fots ute i trafiken tangerar att alltid vara beredd och ha rätt inställning. Det informant 1 sade i exempel 30 i kapitel 6.6, att med rätta inställningen lyfts ens handlingsförmåga då något händer, är viktigt att komma ihåg. Det här hänger även ihop med att vara förberedd och att förebygga, vilket informant 2 belyste i exempel 33 i kapitel 6.8. Om man har rätt inställning på ett uppdrag har man tänkt igenom handlingssätt och rollindelning samt man har tänkt ut flyktvägar och nödplaner. Ju mer förberedd man är på ett uppdrag desto större handlingsförmåga har man sedan då något händer och man måste agera.

En del av arbetsmodellerna eller tipsen togs upp av flera informanter, och var sådana som inte används, trots att "kunskapen" finns. Ett av dem var att värma upp kroppen gemensamt med jämna mellanrum då man har suttit still länge för att undvika skador i situationer där man plötsligt måste agera fysiskt. Det här förslaget hade både informant 1 och 3, och det framgick i exempel 13 och 14 i kapitel 6.1.

Ett annat förslag som togs upp av flera, informant 1, 3 och 6, var att ha nubbar under skorna för att undvika att halka. Det här är en sak som Polisstyrelsen skulle kunna ta ett beslut om, precis som då polisen får nya handskar exempelvis. Nubbar som man kan dra på skorna är inte dyra och det skulle förebygga halkningsolyckor som leder till sjukskrivningar, och sjukskrivningar är däremot dyra.

Jag nämnde i kapitel 3.2 att det finns en del problem med avvikelserapporteringen, nämligen att det antagligen finns ett mörkertal av händelser som inte fylls i, eftersom alla poliser inte vet hur man fyller i blanketterna eller var man hittar dem. I och med att avvikelserapporteringen är en del av den dagliga riskanalyseringen, vilket framgår i kapitel 2.3, är det ett mycket viktigt arbetsredskap inom polisen. Om någon risk kan upptäckas med hjälp av avvikelserapporten har det en stor betydelse att man vet hur man fyller i rapporten. Av dessa orsaker vore det bra om det ordnades utbildning i ämnet åt alla poliser. Ett sätt att få fler att använda avvikelserapporteringsregistret skulle kunna vara att ta upp det för studerande på Polisyrkeshögskolan. Det skulle vara bra att eleverna lärde sig ända från början att det här arbetsredskapet finns och att det är meningen att man ska använda det.

Eftersom jag visste att det antagligen finns ett mörkertal av händelser som inte blivit rapporterade bland avvikelserapporterna så frågade jag i intervjuerna om informanterna anser att det kan stämma att de här situationerna som kom fram genom avvikelserapporterna är de mest riskfyllda i polisens arbete. Så gott som alla informanter ansåg att det är möjligt. Dessutom nämnde informant 2, 3 och 6 att de tyckte att olyckor vid fasttagnings- eller brottningsstillfällena med kunder var de största risksituationerna, redan innan jag presenterade vad jag hade fått fram genom avvikelserapporterna för dem.

Då ledningen inom polisorganisationen har fått den här informationen om vilka avvikelsehändelser som har skett kan de, så som det beskrevs i kapitel 2, utvärdera risken. Då risken är utvärderad kan man genom beslutsfattande minska risken. Ett exempel på det här skulle kunna vara att om det genom en avvikelserapport har framgått att en polis har tvingats köra långa sträckor distrikt emellan under ett nattskift för att det har behövts poliser till det andra distriktet på grund av sjukskrivning, och den polis som har tvingats köra har varit nära att somna vid ratten, så kan ledningen ha uppmärksammat den stora risken i sådant här förfarande, och beslutat att man i fortsättningen tar in extra arbetare istället för att flytta arbetare mellan distrikt. Det här exemplet berör risken att köra polisbil

sömnig, som informant 1 belyste i exempel 1 i kapitel 5.1. Exemplet är även en händelse jag läste bland avvikelserapporterna från Österbottens polisinrättning 2016. Om man skulle klassificera risken enligt systemet i kapitel 2.2 så skulle den här risken kunna anses som en måttligt eller anmärkningsvärd risk. Åtgärder har krävts och resurser har använts för att få risken under kontroll.

8 Sammanfattning och slutdiskussion

Syftet med den här undersökningen var att belysa vanliga risksituationer i polisens arbete för att kunna ge förslag på arbetsmodeller för att minska eller eliminera riskerna. Att känna till riskerna i arbetet bidrar till ökad arbetssäkerhet. Jag började med att beskriva hur man hittar riskerna i polisens arbete, alltså hur riskanalysen fungerar. En del av riskanalysen är att fylla i avvikelserapporter. Jag har beskrivit hur avvikelserapporteringen fungerar och vilka sorters avvikelserapporteringsblanketter som finns. Avvikelserapporterna var en central del av den här undersökningen i och med att jag med hjälp av dem fick fram de situationer som kan tänkas vara de mest riskfyllda i polisens arbete, åtminstone i Österbottens polisinrättning 2016.

Men hjälp av avvikelserapporterna från Österbottens polisinrättning 2016 fick jag fram att de största grupperna av risksituationer i polisens arbete är fasttagnings- och brottningsituationer med kunder, maktmedelsutbildning eller annan fysisk utbildning, idrott på arbetstid och slutligen att halka eller att snubbla.

Jag ville även fråga de intervjuade om de hade andra förslag på stora risksituationer i polisens arbete. Genom de kvalitativa semistrukturerade intervjuerna lyftes följande risksituationer fram: att köra polisbil sömnig, att rycka ut på uppdrag med fel inställning, situationer där polisen står eller rör sig till fots i trafiken och hem-alarm.

Genom de kvalitativa semistrukturerade intervjuerna lyfte informanterna fram förslag på arbetsmodeller för att minska eller eliminera risksituationerna. De här förslagen är undersökningens resultat, och de finns sammanställda i tablå 2 i kapitel 7.

Det skulle vara intressant att göra en vidare undersökning i hur arbetsredskapet avvikelserapportering används i hela landet. Under den här undersökningens gång har jag

fått den uppfattningen att det skiljer sig distrikt emellan om man använder arbetsredskapet eller inte. Den här uppfattningen har jag fått eftersom jag har diskuterat ämnet med poliser från olika arbetsplatser och det har framkommit att somliga aldrig har hört talas om redskapet, trots att det egentligen är obligatoriskt att använda. Följande undersökningsfrågor skulle vara intressant att få svar på i en eventuell vidare undersökning:

- Hur flitigt används arbetsredskapet avvikelse rapportering per polisstation/polisinrättning i hela landet?
- Vad är orsaken/orsakerna till skillnader i användningen?

Det har varit lärorikt att göra den här undersökningen. Förslagen på arbetsmodeller är konkreta tips som jag själv och alla poliser har nytta av i arbetet. Att känna till risker är ett sätt att göra arbetet säkrare för sig. Jag tycker att jag har uppnått målet med undersökningen, men jag har även insett att ju fler poliser man hade intervjuat desto fler förslag skulle man ha fått fram. Informanterna tog upp flera liknande idéer, men varje informant hade ändå något eget som skiljde sig från de andra.

Referenser

- Administrationsenheten (2011), *Poikkeamatilanneraportointi – työkalun käyttöohje*, Helsingfors: Polisstyrelsen
- Kovanen, Marko (2014), *Työsuojelun riskien arviointi*, Polisen
- Lepistö, Salla (2015), *Työsuojelun riskienarviointi poliisihallinnossa vuonna 2015*, Helsingfors: Polisstyrelsen
- Patel, Runa & Davidsson, Bo (2003), *Forskningsmetodikens grunder*, Studentlitteratur, Lund
- Santalahti, Kari (2014), *Työsuojeluriskit, kokonaisvaltainen riskienhallinta ja riskienhallinnan työkalut*
- Toivanen, Vesa (2014), *Poliisin poikkeamatilannejärjestelmän läheltä piti-tilanteiden kolme näkökulmaa*, Tammerfors universitet, Tammerfors
- Ylipelkonen, Carita (2017), *Työsuojelun toimintakertomus 2016*, Vasa: Österbottens polisinrättning

Bilagor

Bilaga 1: Intervjufrågor

1. Vad är din arbetsuppgift inom polisen och hur länge har du varit polis?
2. I vilka situationer tycker du att det oftast sker olyckor där poliser skadar sig i fältarbetet? Alltså vilka är de största risksituationerna enligt dig?
3. Har du förslag på arbetsmodeller eller –metoder som fungerar bra för att undvika dessa risksituationer eller åtminstone minska risken för att skador uppstår?
4. Har du själv någonsin skadat dig på arbetstid?
5. Har du förslag på arbetsmodeller eller –metoder till dessa situationer?
6. Baserat på avvikelserapporterna från Österbottens polisinrättning 2016 var de vanligaste risksituationerna fasttagnings- eller brottningsstillfällen, maktmedelutbildning eller annan fysisk utbildning, idrott på arbetstid och att halka/snubbla. Är det enligt dig troligt att det här kan stämma?
7. Har du förslag på arbetsmodeller –eller metoder till dessa situationer?
8. Har du någon gång fyllt i en avvikelserapport? Vet du vad det är och hur man gör?